

VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE

Jaarverslag van de secretaris over het jaar 1971.

In Memoriam.

L.van Vlaardingen te Gouda, organisator/propagandist der partij; J.Joosten te Oosthuizen, lid van de gemeenteraad van Zeevang, oud-wethouder van de gemeente Oosthuizen; ir.P.Maas Geesteranus, oud-wethouder van De Bilt, oud-voorzitter van de afdeling De Bilt/Bilthoven; mr.Joh.de Widt, burgemeester van Amersfoort; A.Meijer te Heerde, oud-lid van de Provinciale Staten van Utrecht, oud-wethouder van de gemeente Hattem; J.de Jong Yzn., oud-lid van de gemeenteraad van Sliedrecht; J.B.B.Oonk, oud-lid van de gemeenteraad van Winterswijk; J.Sluis, secretaris van de afdeling Enkhuizen; P.Herweijer Pzn. te Leiden, oud-lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland; W.C.van Iperen, lid van de gemeenteraad en bestuurslid van de afdeling Schoonhoven; H.Hali te Ede, oud-lid van de Provinciale Staten van Gelderland; P.J.J.Dekker, oud-voorzitter van de afdeling Wemeldinge; S.Breebaart, bestuurslid van de afdeling Schagen, oud-bestuurslid van de Vereniging van Staten- en Raadsleden, oud-wethouder van Barsingerhorn, oud-secretaris van de afdeling Barsingerhorn en bestuurslid van de kamercentrale Den Helder, lid van de landelijke landbouwcommissie; mevrouw H.van den Bergh-Bendix te Wassenaar; M.K.Verburg, voorzitter van de afdeling Noord-Beveland; G.Smit, secretaris van de afdeling Warffum; K.H.Brandt te 's-Gravenhage, oud-burgemeester van Moordrecht, directeur van het Bureau voor Gemeentepolitiek van de Vereniging van Staten- en Raadsleden en redacteur van "Provincie en Gemeente"; L.A.P.Stoppelenburg, wethouder van Nieuwkoop en voorzitter van de afdeling; H.E.de Boer, voorzitter van de afdeling Beerta; F.X.A.Drilling, oud-lid van de gemeenteraad van Amstelveen; P.Paarlberg, voorzitter van de afdeling Wieringen; C.Dekker, ere-voorzitter van de afdeling Barendrecht; G.H.Eskes, penningmeester van de afdeling Asperen.

Tweede Kamerverkiezing.

Kandidaatstelling: dinsdag 16 maart.
Stemming: woensdag 28 april.

De kandidatenlijsten werden definitief vastgesteld door de Buitengewone Algemene Vergadering op zaterdag 23 januari in de Stadsgehoorzaal te Leiden.

De vergadering werd door de partij-voorzitter geopend met een woord ter herdenking van de vijf dagen tevoren plotseling overleden heer van Vlaardingen.

In de besluiten van de op 12 december 1970 gehouden vergadering van de Verkiezingsraad kwam geen wijziging van enig belang. Bij acclamatie benoemde de Buitengewone Algemene Vergadering tot lijststandvoerder in het gehele land de fractie-voorzitter in de Tweede Kamer, mr.W.J.Geertsema. Op de plaatsen 2 t/m 23 koos zij voor alle lijsten dezelfde kandidaten; op de plaatsen 2 t/m 13 in wisselende, op de plaatsen 14 t/m 23 in dezelfde volgorde. Voor de bezetting van de plaatsen 24 t/m 27 werd het land in vier combinaties van kieskringen verdeeld. In elk dier combinaties werden op deze plaatsen vier kandidaten in vaste volgorde gekozen. De bezetting van de plaatsen 28, 29 en 30 werd aan de kamercentrales overgelaten.

Zaterdag 6 februari werd wederom een Buitengewone Algemene Vergadering gehouden, nu ter definitieve vaststelling van het verkiezingsprogramma "Liberalen op nieuwe wegen". Deze vergadering, die tot ver in de avond voortduurde, had plaats in het Congresgebouw te 's-Gravenhage. Het na de amendementenbeurs van 31 oktober en de partijraadsvergadering van 14 november 1970 herschreven concept-programma was gepubliceerd als bijlage van "Vrijheid en Democratie" van 8 januari. Op grond van dit 29 pagina's tellende stuk, waarin de amendementen met het daarover door de Partijraad uitgebrachte advies cursief gedrukt

bij de desbetreffende artikelen waren opgenomen, discussieerde de Buitengewone Algemene Vergadering in vier groepen onder leiding van mevrouw H. van Someren-Downer, de heren mr. W. J. Geertsema en H. J. de Koster en eerst-ondergetekende, ieder in een aparte zaal, een ochtend, een middag en een avond.

Eind februari verscheen het program in druk. De gehele voorbereiding had meer dan zeven maanden in beslag genomen: het eerste concept werd in "Vrijheid en Democratie" van 26 juni 1970 gepubliceerd. In het nummer van 19 maart 1971 van "Vrijheid en Democratie" werd het concept-urgentieprogram afgedrukt. Dit werd definitief vastgesteld door de Jaarlijkse Algemene Vergadering van 26 en 27 maart.

Vrijdagavond 19 en zaterdag 20 februari werd in het motel Skyway te Rotterdam een sprekerscursus gehouden, ter instructie van de kandidaat-Kamerleden. Aan de hand van vragenlijsten, die na afloop aan de deelnemers werden uitgereikt, verstrekten de leiders der cursus - mevrouw H. van Someren-Downer en de heren mr. W. J. Geertsema, mr. H. van Riel en H. J. L. Vonhoff - waardevolle informatie aan hen, die zich na de dag der kandidaatstelling op het verkiezingspad zouden gaan begeven.

Zaterdag 27 februari kwam in Utrecht de propaganda-commissie bijeen met afgevaardigden van de propaganda-commissies der afdelingen. In gezamenlijk overleg werden daar, onder leiding van de partijvoorzitter, talrijke suggesties voor de komende verkiezingscampagne besproken.

Deze campagne, waarmede direct na de dag der kandidaatstelling werd begonnen, was zeer intensief. Verspreid werden 67.600 affiches, 665.000 folders, 23.600 ballonnen, 38.000 stickers en 200.000 sluitzegels. Op 2 april verscheen een speciaal verkiezingsnummer van "Vrijheid en Democratie"; oplage circa 75.000 exemplaren. Daarnaast werd een uitgebreide advertentie-campagne gevoerd. Deze advertentie-campagne was geheel opgezet en voorbereid en werd van begin tot eind geleid door mevrouw van Someren. Van de diensten van een reclamebureau werd ditmaal geen gebruik gemaakt, hetgeen een enorme besparing op de kosten betekende.

Dat onze partijvoorzitter, geheel alleen, en zonder de adviezen, hulp en steun van de op 19 januari overleden heer van Vlaardingen, de campagne 1971 van onze partij heeft geleid, mag ons allen met ontzag vervullen.

De verkiezingsstrijd was zwaar en vergde van een ieder in de partij die daarbij betrokken was - ieder op zijn of haar plaats - veel. Kandidaatstelling, propaganda, spreekbeurten door het gehele land, constant reageren op wat onze politieke tegenstanders zeiden of deden, zorgen voortdurend "in het nieuws" te zijn - het waren inspannende maanden. Voor onze politieke leiders kwamen daar in maart nog enkele besprekingen bij met de politieke leiding van ARP, CHU en KVP. In een resolutie, aangenomen door onze Jaarlijkse Algemene Vergadering op 27 februari 1970 in Breda, hadden wij ons uitgesproken voor een stembusakkoord met de confessionele partijen vóór de verkiezingen. Gevolg gevende aan wat in deze resolutie was vastgelegd voerde onze partijvoorzitter, onze fractie-voorzitters in Eerste en Tweede Kamer en enige leden van ons dagelijks bestuur op 10, 16 en 22 maart gesprekken met delegaties uit de besturen en fracties der confessionele partijen. Deze gesprekken, hoezeer ook in goede verstandhouding en vriendschap gevoerd, leidden echter niet tot een gemeenschappelijke intentie-verklaring. De V.V.D. ging de verkiezingsstrijd in zonder binding aan enige andere partij.

Inspannende, maar ook spannende maanden. Helaas bracht de 28ste april ons één zetel verlies. De V.V.D. kwam van 17 op 16 zetels, het percentage liep van 10.7 in 1967 terug naar 10.3. In totaal werden op de V.V.D.-lijsten 653.370 stemmen uitgebracht. In 1967 bedroeg dit aantal 738.202. Hier speelt de afschaffing van de opkomstplicht een rol. Die opkomst viel overigens mee. 78.5% der kiezers begaf zich ter stembus; aanzienlijk meer dan bij de Staten- en Raadsverkiezingen van 1970.

Van onze oude fractie keerden niet terug mevrouw mr.M.N.W.Dettmeijer-Labberton en de heren mr.J.F.G.Schlingemann en R.Zegering Hadders, die zich niet herkiesbaar hadden gesteld.

De heer Schlingemann was reeds op 8 februari uit de Tweede Kamer getreden in verband met zijn lidmaatschap van het College van Ge-deputeerde Staten van Zeeland, dat hem volledig opeiste. Zijn opvolger in de Kamer, drs.G.M.V.van Aardenne, werd op 18 februari be-noemd doch stond no.17 op de kandidatenlijsten en werd derhalve op 28 april niet herkozen. Enkele maanden later, begin juli, toen de heer Geertsema het ministersambt aanvaardde, kon hij echter opnieuw zitting nemen.

De heer Zegering Hadders had bij zijn aftreden het 25-jarig lidmaat-schap van het parlement vervuld. Van 1946 tot 1948 maakte hij deel uit van de Eerste Kamer, van 1948 tot 1971 van de Tweede Kamer.

Herkozen werden in onze nieuwe fractie, naast de lijstaanvoerder mr.W.J.Geertsema, in alfabetische volgorde:

L.M.de Beer, mr.dr.C.Berkhouwer, dr.K.van Dijk, mr.A.Geurtsen, drs.Th.H.Joekes, mr.H.E.Koning, G.Koudijs, mr.F.Portheine, mr.J.G.Rietkerk, ir.D.S.Tuijnman, mevrouw mr.E.Veder-Smit, H.J.L.Vonhoff en H.Wiegel.

Nieuw gekozen werden mejuffrouw mr.A.Kappeyne van de Coppello en de heer H.J.de Koster.

De Kabinetsformatie duurde tot 6 juli.

Dinsdag 11 mei nam de Tweede Kamer het besluit om een debat te houden over de aanwijzing van een Kabinetsformateur.

Dit debat, op woensdag 12 mei gehouden, leverde geen resultaat op.

Donderdag 13 en vrijdag 14 mei vond dan ook de van oudsher gebruike-lijke raadpleging door H.M.de Koningin van de fractie-voorzitters plaats.

Zaterdag 15 mei benoemde H.M. tot informateur prof.dr.P.A.J.M.Steen-kamp; zijn opdracht luidde "de mogelijkheid te onderzoeken van de vorming van een parlementair Kabinet, dat geacht mag worden te steunen op een meerderheid in de volksvertegenwoordiging."

De door de fractie-voorzitters aan de Koningin uitgebrachte adviezen werden, voor de eerste maal in onze geschiedenis, openbaar gemaakt.

Op 22 juni werd mr.B.W.Biesheuvel tot formateur benoemd, en op 1 juli kon de formatie als geslaagd worden beschouwd. Op 6 juli werd het Kabinet, waaraan deelnamen de ARP, de CHU, DS'70, de KVP en de VVD, beëdigd. De regeringsverklaring werd 3 augustus afgelegd.

In het nieuwe Kabinet kregen drie liberale ministers zitting:

mr.W.J.Geertsema als minister van Binnenlandse Zaken, H.J.de Koster als minister van Defensie en mr.drs.H.Langman als minister van Eco-nomische Zaken. De heer Langman trad eerst enkele maanden later als lid tot onze partij toe. Door de benoeming van de heren Geertsema en de Koster ontstonden twee vacatures in onze Tweede Kamerfractie; hun plaatsen werden ingenomen door de heren drs.G.M.V.van Aardenne en G.W.Keja.

Op 23 juli volgde de benoeming van twee leden van onze Tweede Kamer-fractie tot staatssecretaris, en wel mr.J.G.Rietkerk tot staatssecre-taris van Sociale Zaken en de heer H.J.L.Vonhoff tot staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.

In de vacatures in onze fractie, door deze benoemingen ontstaan, werd voorzien door de benoeming van resp. de heer H.P.H.Waalkens en mevrouw drs.N.Smit-Kroes.

Op 20 juli koos de nieuwe fractie tot haar voorzitter de heer H.Wiegel. Tot vice-voorzitter werd benoemd de heer Tuijnman; het secretariaat der fractie bleef berusten bij de heer Joekes, met als waarnemer de heer Portheine.

Een woord van grote waardering voor de liberale bewindslieden in het Kabinet-de Jong, die niet op hun plaats terugkeerden: de heren dr.H.J.Witteveen, oud-minister van Financiën, mr.C.H.F.Polak, oud-minister van Justitie, W.den Toom, oud-minister van Defensie, en M.J.Keyzer, oud-staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, is hier op zijn plaats. De heer de Koster verwisselde het staatssecretaris-schap van Buitenlandse Zaken voor het ministerschap van Defensie.

De heren Polak en Witteveen hadden intussen reeds zitting genomen in de Eerste Kamer, waarover hieronder meer.

Eerste Kamerverkiezing.

Kandidaatstelling: woensdag 7 april.

Stemming: donderdag 29 april.

In verband met de Grondwetsherziening trad de Eerste Kamer in zijn geheel af, en vond derhalve in alle vier groepen, waarin ons land ingevolge de Kieswet voor de Eerste Kamer-verkiezing verdeeld is, op 29 april een verkiezing van Eerste Kamerleden door de leden der Provinciale Staten plaats.

Op 20 januari overlegde het dagelijks bestuur conform de bepalingen van het betreffende partij-reglement met de Statenfracties over de voorlopige samenstelling der kandidatenlijsten. Het hoofdbestuur had zich intussen, eveneens conform de reglementaire voorschriften, op 11 januari reeds beraden over de meest gewenste samenstelling onzer Eerste Kamerfractie.

Het zeteltal bleef onveranderd op 8.

Niet in de Eerste Kamer keerden terug mevrouw drs. J. F. Schouwenaar-Franssen en de heren S. J. van den Bergh en dr. P. G. van de Vliet.

Herkozen werden de heren mr. H. van Riel, ir. J. Baas, ir. H. J. Louwes, drs. Y. P. W. van der Werff en mr. J. de Wilde.

Nieuw gekozen werden de heren mr. C. H. F. Polak en dr. H. J. Witteveen, alsmede prof. dr. G. Zoutendijk.

De verdeling over de groepen was als volgt:

Groep I (Noord-Brabant, Zeeland, Utrecht en Limburg):

drs. Y. P. W. van der Werff en dr. H. J. Witteveen.

Groep II (Gelderland, Overijssel, Groningen en Drenthe):

ir. J. Baas en ir. H. J. Louwes.

Groep III (Noord-Holland en Friesland):

mr. J. de Wilde en mr. C. H. F. Polak.

Groep IV (Zuid-Holland): mr. H. van Riel en prof. dr. G. Zoutendijk.

De nieuwe fractie koos mr. H. van Riel wederom tot haar voorzitter.

Het vice-voorzitterschap bleef berusten bij mr. J. de Wilde; het secretariaat kwam in handen van drs. Y. P. W. van der Werff.

Afdelingen.

Het aantal afdelingen kwam van 434 op 431.

Opgericht werden de afdelingen Land van Altena, Braassemermeer en Prinsenbeek.

Samengevoegd werden de afdelingen Kapelle en Wemeldinge tot één afdeling Kapelle/Wemeldinge, en de afdelingen Sellingen, Vlagtwedde en Ter Apel tot één afdeling Ter Apel.

Opgeheven werden de afdelingen Nieuw-Leusen en Nieuwolda, en de afdeling Aalst/Waalre/Veldhoven.

De afdeling Jutphaas/Vreeswijk tenslotte wijzigde haar naam in afdeling Nieuwegein, in overeenstemming met de naam dezer nieuwe gemeente.

Kamercentrales.

Hiervan valt de in het vorige jaarverslag reeds aangekondigde splitsing op 1 januari van de kamercentrale Noord-Brabant in kamercentrale 's-Hertogenbosch en kamercentrale Tilburg te vermelden.

Een delegatie uit het dagelijks bestuur kwam enkele malen in informele bespreking met de voorzitters der kamercentrales bijeen, o.m. ter voorbereiding van de regionale kadercursussen.

Regionale propagandisten.

De heren L. Roodenburg en H. Gelling legden hun werkzaamheden in resp. Overijssel en Drenthe in de loop van het verslagjaar neer; de heer Roodenburg direct na de verkiezingen, de heer Gelling op 20 september.

Van de heren H.G.Roodhuyzen te 's-Gravenhage, J.G.Belterman te Beverwijk, J.N.F.Ch.Dorriuste Harlingen en Y.Groen te 's-Hertogenbosch werd vooral in de eerste maanden van dit jaar veel geveerd.

Algemeen Secretariaat.

Dinsdag 19 januari overleed plotseling, tengevolge van een hartaanval, de heer L.van Vlaardingen, organisator/propagandist der partij, De heer van Vlaardingen, geboren 3 november 1917, trad op 1 oktober 1954 in dienst van de V.V.D.; een jong, energiek, ondernemend man die zich in zeer korte tijd in het ingewikkelde raderwerk onzer partij wist in te werken en snel het vertrouwen won van de besturen van kamercentrales en afdelingen. Aan iemand als hij had de partij op dat moment dringend behoefte. Reeds binnen een jaar, op 17 september 1955, kon hij met grote voldoening op zijn werk terugzien. Gedoeld wordt hier op de eerste VVD-dag in Kurhaus en Circus te Scheveningen, een initiatief van de heer D.W.Dettmeijer, toenmalig honorair algemeen secretaris. Dat deze onvergetelijke manifestatie een zo groot succes werd was voor een aanzienlijk deel aan de heer van Vlaardingen te danken. Hoogtepunten in zijn werk buiten verkiezingstijd waren later de herdenking van het 40-jarig Kamerlidmaatschap van de heer Oud op 14 september 1957 in de Rivierahal te Rotterdam; de tweede VVD-dag in Scheveningen op 9 september 1961; het afscheid van de heer Oud op 9 november 1963 en de herdenking van het 20-jarig bestaan der partij op 20 januari 1968.

Het overlijden van de heer van Vlaardingen bracht grote verslagenheid teweeg bij allen die hem kenden. Voor het secretariaat gold dit in het bijzonder. Het was voor de kleine bezetting van Koninginnegracht 61 moeilijk in de overdrukke maanden die volgden met enthousiasme het vele verkiezingswerk te verrichten.

Direct na de verkiezingen, op 1 Mei, verliet de adjunct-secretaresse mejuffrouw drs.I.Günther de dienst der partij in verband met het aanvaarden van een andere werkring. Haar opvolgster, mejuffrouw H.S.Warsen, begon op 1 April haar werkzaamheden.

Aan het eind van het verslagjaar liet het dagelijks bestuur het algemeen secretariaat door een efficiency-expert doorlichten teneinde, mede in verband met de centrale ledenadministratie en de in 1972 definitief ingaande centrale contributie-inning, tot een zo goed mogelijke bezetting en werk-indeling voor de naaste toekomst te kunnen komen.

"Vrijheid en Democratie".

Op de redactie, en met name op de heren Ph.C.la Chapelle, hoofdredacteur, A.W.Abspool, waarnemend hoofdredacteur politieke zaken, en V.G.A.M.Hafkamp, waarnemend hoofdredacteur organisatie, rustte de zorg voor de veertiendaagse verschijning van ons partij-orgaan. Speciale vermelding verdient het verkiezingsnummer van 2 april. De redactieraad, onder voorzitterschap van de voorzitter van het Stichtingsbestuur, de heer mr.H.P.Talsma, kwam bijeen op 29 januari, 18 maart en 18 juni.

Het Stichtingsbestuur werd vernieuwd. De daarin vanouds zitting hebbende leden de heren C.M.Hage te Delft, H.van der Linde te Alphen a/d Rijn en A.Nawijn te Zandvoort, hadden reeds eerder de wens te kennen gegeven terug te treden. In hun plaats benoemde het hoofdbestuur tot leden van het Stichtingsbestuur de heren W.Inden te Brummen, F.Lauxstermann te Amsterdam en A.E.J.Modderman te 's-Gravenhage.

Jaarlijkse Algemene Vergadering.

De jaarlijkse Algemene Vergadering werd gehouden op vrijdagavond 26 en zaterdag 27 maart in het RAI-Congrescentrum te Amsterdam. Nadat de voorzitter der partij, mevrouw H.van Someren-Downer, de vergadering met een korte toespraak had geopend en de gasten had

begroet hield de voorzitter der Tweede Kamerfractie, de heer Geertsema, een politieke rede.

Als gasten waren aanwezig de liberale ministers en staatssecretarissen; de ere-leden mr.D.A.Delprat, mr.E.H.Toxopeus, ir.K.van der Pols en S.J.van den Bergh; een afvaardiging van het Liberaal Vlaams Verbond en een delegatie van het hoofdbestuur van de J.C.V.D.

De vrijdagavond werd verder besteed aan de vaststelling van het urgentie-program. Het in "Vrijheid en Democratie" van 19 maart afgedrukte ontwerp werd vrijwel ongewijzigd aanvaard.

Na afloop van de vergadering op vrijdagavond volgde een geanimeerde feestavond.

De zaterdagochtend werd besteed aan huishoudelijke zaken, bespreking beleid hoofdbestuur en redactie "Vrijheid en Democratie", en aan de bestuursverkiezing.

Zonder stemming werd de voorzitter, mevrouw H.van Someren-Downer, die aan de beurt van periodieke aftreding was, herkozen. Uit het hartelijk applaus dat haar bij deze herbenoeming ten deel viel was de grote waardering af te leiden die de partij voor haar heeft.

In het dagelijks bestuur moest in twee vacatures worden voorzien. De heer H.J.L.Vonhoff te Amsterdam, aan de beurt van periodiek aftreden, had zich niet herkiesbaar gesteld. Bovendien had mevrouw T.Wierda-Haanstra te Katlijk (Fr.) de wens te kennen gegeven haar lidmaatschap van het dagelijks bestuur te beëindigen.

Kandidaat gesteld waren de heren F.Lauxstermann te Amsterdam, O.Tammens te Costerhesselen en W.Verwey te Rijsbergen (N.B.), zodat voor de vervulling van deze twee vacatures een stemming moest worden gehouden. Verkozen tot lid van het dagelijks bestuur werden de heren Lauxstermann en Tammens.

Beiden maakten reeds deel uit van het hoofdbestuur: de heer Lauxstermann voor de Rijkskieskring Amsterdam en de heer Tammens voor de Rijkskieskring Assen.

Door hun benoeming tot lid van het dagelijks bestuur ontstonden derhalve twee nieuwe vacatures in het hoofdbestuur, waarin reeds zeven plaatsen waren opengevallen door het periodiek aftreden van andere bestuursleden.

Deze zeven periodiek aftredende leden, te weten mevrouw mr.E.A.J.Scheltema-Conradi te Haarlem en de heren ir.L.Korver te Waalre, ir.J.N.Kooij te Apeldoorn, mr.G.C.van Dijk te Wassenaar, W.Franck te Bergen (N.H.), dr.ir.C.W.C.van Beekom te Goes en mr.B.P.van der Veen te Leeuwarden, waren krachtens artikel 18 lid 5 van de statuten niet terstond herkiesbaar, aangezien zij allen onafgebroken gedurende ten minste zes jaren het hoofdbestuurslidmaatschap hadden vervuld.

De algemene vergadering moest dan ook negen nieuwe hoofdbestuursliden aanwijzen, waarmede het hoofdbestuur bijna voor de helft werd vernieuwd.

De bij enkele kandidaatstelling en derhalve zonder stemming nieuw verkozenen waren: voor de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D.: mevrouw J.P.Hansen-v.d.Linden te Emmen; voor de Rijkskieskring Leiden: dr.R.W.de Korte te Reeuwijk; voor de Rijkskieskring Amsterdam: mr.J.M.Bast te Amsterdam; voor de Rijkskieskring Den Helder: drs.W.van der Kolk te Landsmeer; voor de Rijkskieskring Middelburg: mevrouw M.A.van den Boogert-Selhorst te Middelburg; voor de Rijkskieskring Leeuwarden: drs.J.H.van Ulzen te Leeuwarden; voor de Rijkskieskring Assen: de heer A.J.Evenhuis te Meppel. Na stemming werden verkozen: voor de Rijkskieskring 's-Hertogenbosch: ir.T.Thalhammer te Valkenswaard; voor de Rijkskieskring Arnhem: de heer J.C.Nieland te Amsterdam (voorzitter van de afdeling Putten).

Aan de beurt van periodiek aftreden en niet terstond herkiesbaar was tenslotte nog het hoofdbestuurslid mevrouw drs.J.F.Schouwenaar-Franssen te Bilthoven. Ingevolge het bepaalde in artikel 22, lid 6, van het huishoudelijk reglement van de partij hoefde in deze vaca-

ture niet te worden voorzien, aangezien thans meer dan drie vrouwelijke leden in het hoofdbestuur zitting hadden.

De zaterdagochtend werd besloten met het stellen van vragen aan de Kamerfracties over het beleid, door hen gevoerd.

De beantwoording van deze vragen nam de zaterdagmiddag in beslag.

Dagelijks en hoofdbestuur.

Het hoofdbestuur vergaderde in 1971 tienmaal en wel op 11 januari, 10 maart, 7 april, 7 mei, zondag 6 juni (spoedvergadering in verband met Kabinetsformatie), 8 juli, 6 augustus, 10 september, 22 oktober en 19 november.

Het dagelijks bestuur kwam daarnaast nog bijeen op 9 februari, 17 maart (met het hoofdbestuur van de J.O.V.D.), 2 juni en 17 november.

Zowel in dagelijks als in hoofdbestuur ontstonden na de jaarvergadering vacatures.

Op 2 juni legde de heer dr. A. J. Vis zijn lidmaatschap van het dagelijks bestuur neer in verband met zijn benoeming tot burgemeester van de gemeente Leiden. Eind juli trad de heer O. Tammens uit het dagelijks bestuur, waarin hij nog slechts enkele maanden zitting had, zulks wegens overdrukke werkzaamheden.

In zijn vergadering van 22 oktober wees het hoofdbestuur tot waarnemende dagelijks bestuursleden, totdat de jaarvergadering 1972 in deze vacatures zou kunnen voorzien, aan de leden van het hoofdbestuur, de heren dr. R. W. de Korte en P. Ch. Vogely.

Per 1 juli bedankte de heer ir. H. von Hoegen voor het lidmaatschap van het hoofdbestuur; de heer Wiegel legde zijn lidmaatschap van het hoofdbestuur neer na zijn verkiezing tot fractie-voorzitter, waardoor hij adviserend lid van dagelijks bestuur en hoofdbestuur was geworden; de heer F. J. Melzer tenslotte trad in oktober uit het hoofdbestuur.

Ook in deze drie vacatures kon volgens de reglementaire bepalingen pas worden voorzien door de jaarvergadering 1972. Door de betreffende kamercentrales werden echter voor de periode tot de jaarvergadering waarnemers aangewezen. Voor de heer Wiegel (Rijkskieskring Haarlem) was dit aanvankelijk de heer drs. A. M. Bom te Naarden, voorzitter der kamercentrale Haarlem. Reeds circa een maand later echter trad de heer Bom als zodanig af, en werd zijn opvolger als voorzitter der kamercentrale, de heer J. M. Hoffmann te Badhoevedorp, tot waarnemend hoofdbestuurslid voor de Rijkskieskring Haarlem aangewezen. De kamercentrale Tilburg wees als waarnemer voor de heer Melzer aan de heer ir. R. H. Fegel te Ulvenhout; de kamercentrale Maastricht voor de heer von Hoegen de heer drs. A. P. Z. van der Houwen te Tegelen.

Partijraad.

De partijraad kwam tweemaal in vergadering bijeen; beide malen was de vergadering openbaar.

Op 15 mei werd de politieke toestand, mede in het verband der Kabinetsformatie, besproken.

Op 25 september werd wederom de politieke toestand behandeld.

Van verschillende zijden waren intussen bezwaren gerezen tegen het bij herhaling houden van openbare partijraadsvergaderingen. De bepalingen van het huishoudelijk reglement verzetten zich hiertegen. Het hoofdbestuur, overtuigd van de wenselijkheid van openbaarheid der partijraadsvergaderingen, zag hierin aanleiding in zijn vergadering van 6 augustus een kleine commissie ad hoc onder voorzitterschap van de eerst ondergetekende opdracht te geven voorstellen voor te bereiden tot herziening van de desbetreffende reglementsbepalingen. Deze commissie vergaderde op 14 september, 13 oktober en 11 november; haar rapport werd door het hoofdbestuur in diens

vergadering van 19 november besproken en op een enkel punt geamendeerd. Het zal aan de jaarvergadering 1972 worden voorgelegd. Aan het eind van het verslagjaar kreeg deze commissie nog een nieuwe opdracht. Onder de voorstellen, door afdelingen voor de jaarvergadering 1972 gedaan, bevond zich een voorstel tot wijziging van enkele bepalingen van het reglement op de kandidaatstelling voor de leden der Provinciale Staten. Het hoofdbestuur verzocht in zijn vergadering van 19 november de commissie deze voorstellen te willen bezien. De commissie kwam daartoe bijeen op 27 december.

Commissies.

Commissie van Beroep.

Op 29 juli kwam de commissie van Beroep bijeen ter behandeling van het royement door de afdeling Doornspijk van het lid dezer afdeling, mevrouw H.A.Vels-Brinkman. De commissie verklaarde het royement ongegrond.

Commissie Buitenlandse Zaken.

In 1970 werd deze commissie onder leiding van een nieuwe voorzitter, de heer H.A.M.Hoefnagels, opnieuw samengesteld. Op 24 februari van het verslagjaar werd de commissie door de partijvoorzitter geïnstalleerd. Zij kwam vervolgens geregeld eenmaal per maand bijeen.

Commissie Bijstandswet.

Deze commissie vergaderde op 8 februari, 5 april, 3 mei, 6 september, 3 november en 6 december.

Commissie Herziening Grondwet.

Van de deelcommissies vergaderde slechts de commissie Openbare Lichamen op 7 januari.

Op 28 oktober had een bespreking plaats van de ondervoorzitter der partij, de heer mr.H.P.Talsma, die door het dagelijks bestuur als contactpersoon voor de Grondwetscommissie was aangewezen, met de voorzitters der vijf deelcommissies.

Landelijke Middenstandscommissie.

Vergaderde op 1 februari, 5 april, 28 juni en 30 september.

Commissie Milieuhygiëne.

Kwam bijeen op 5 januari, 24 februari, 30 maart, 12 mei, 22 juni, 24 augustus, 5 oktober en 3 en 30 november. Het ligt in de bedoeling in 1972 een congres over milieuhygiëne te houden.

Commissie Noorden des Lands.

Kwam in plenaire vergadering bijeen op 13 maart en 17 september. Daarnaast vergaderde enige malen een werkgroep uit deze commissie.

Landelijke Onderwijscommissie.

Nadat deze commissie op 28 januari nog in vergadering bijeen was geweest trad op 29 mei haar voorzitter, de heer dr.A.J.Vis, af. Korte tijd later viel ook het secretariaat der commissie open. Aan het einde van het verslagjaar was in het secretariaat der commissie opnieuw voorzien door de benoeming van mevrouw drs.N.Ginjaar-Maas, die de commissie op 7 december bijeen riep teneinde met die leden der Tweede Kamerfractie, die de onderwijsbegroting zouden behandelen, van gedachten te wisselen.

Propagandacommissie.

Deze commissie vergaderde op 21 januari, vervolgens op 25 januari met afgevaardigden van de propagandacommissies der kamercentrales en op 27 februari met afgevaardigden van de propagandacommissies van de afdelingen.

Door de benoeming van de heer Vonhoff tot staatssecretaris kwam het

voorzitterschap der commissie na de verkiezingen vacant. De commissie is thans in heropricting.

Sociaal-Economische Commissie.

Vergaderde op 25 mei en 25 september.

Commissie Verkeer en Vervoer.

Kwam bijeen op 14 januari, 2 maart, 7 april, 19 mei, 6 juli, 10 september, 21 oktober en 26 november.

Commissie Volksgezondheid.

Door het hoofdbestuur werd nieuw ingesteld een commissie Volksgezondheid onder voorzitterschap van de heer P.Muntendam, arts te Deventer.

De commissie werd op 17 mei door de ondervoorzitter der partij, de heer mr.H.P.Talsma, geïnstalleerd, en vergaderde vervolgens op 8 juni, 30 september en 18 november.

Niet vergaderd werd in het verslagjaar door de commissie voor Culturele Zaken, de Landelijke Landbouwcommissie (de voorzitter dezer commissie, de heer ir.D.S.Tuijnman, raadpleegde de leden schriftelijk vóór de behandeling der begroting, die in een zo vroeg stadium aan de orde kwam dat geen vergadering meer kon worden bijeengeroepen), en de Sportcommissie.

In zijn vergadering van 6 augustus benoemde het hoofdbestuur een drietal commissies ad hoc: ter reorganisatie van de partijraad (hierover werd reeds eerder in dit verslag onder het hoofd Partijraad gerapporteerd); ter voorbereiding van regionale kadercursussen onder voorzitterschap van het dagelijks bestuurslid, de heer F.Lauxsternann, en ter voorbereiding van een winterprogram voor de afdelingen, onder leiding van de ondervoorzitter, de heer mr.H.P.Talsma. Meer hierover onder het hoofd "Diverse partijactiviteiten".

Radio- en televisiezendtijd.

De eerste televisie-uitzending van onze partij in 1971 had plaats op 20 januari, een dag na het overlijden van de heer van Vlaardingen, die van het begin af aan met de speciale zorg voor deze uitzendingen was belast. In de uitzending traden op mevrouw van Someren en het lid onzer Tweede Kamerfractie de heer mr.J.G.Rietkerk. In de maand april volgden twee extra televisie-uitzendingen in verband met de verkiezingen. Op 2 april richtten onze lijststaanvoerder, mr.W.J.Geertsema, en onze partijvoorzitter, mevrouw van Someren, zich tot de kiezers. Op 20 april werden de tien minuten zendtijd gevuld met interviews met de vier V.V.D.-kiezers uit onze advertentiecampagne.

Na de verkiezingen volgden nog televisie-uitzendingen op 26 mei en 20 oktober. Op 26 mei traden op mevrouw van Someren en de heer H.J.de Koster, toen nog staatssecretaris van Buitenlandse Zaken; op 20 oktober fractie-voorzitter Wiegel en het lid onzer Tweede Kamerfractie, drs.Th.H.Joekes.

In de veertiendaagse tien-minuten-radio-uitzendingen klonk meestentijds de stem der Tweede Kamerfractie.

Brochures.

Behalve het verkiezingsprogram "Liberalen op nieuwe wegen" en het urgentieprogram verscheen op 9 september een door het lid onzer Tweede Kamerfractie mevrouw mr.E.Veder-Smit en enkele anderen opgestelde Discussie-nota Volksgezondheid, die met een persconferentie werd gepubliceerd. De nota werd reeds tweemaal bijgedrukt; de belangstelling ervoor is groot.

Een nieuw jaarboekje was aan het einde van het verslagjaar in gevorderde staat van voorbereiding.

Diverse partij-activiteiten.

a. Tournee Wiegel.

Na zijn benoeming tot fractie-voorzitter besloot de heer Wiegel een tournee te maken langs de verschillende kamercentrales. Nog dit na-jaar werd door hem een viertal van dergelijke bezoeken afgelegd: op 18 oktober te Deventer aan de kamercentrales Zwolle en Gelderland, op 8 november te Haren (Gr.) aan de kamercentrales Groningen, Leeuwarden en Drenthe, op 29 november te Eindhoven aan de kamercentrales 's-Hertogenbosch en Maastricht, en op 13 december te Haarlem aan de kamercentrales Haarlem en Den Helder. De opzet van deze bezoeken was steeds een besloten bijeenkomst in de namiddag ter nadere kennismaking en gedachtenwisseling met bestuursleden van kamercentrales en afdelingen, gevolgd door een openbare vergadering des avonds, waar dan door onze jonge fractie-voorzitter een politieke rede werd gehouden, die steeds de nodige publiciteit wist te verkrijgen. De heer Wiegel werd op deze tournee vergezeld door een of meer leden van het dagelijks bestuur en door enkele leden zijner fractie; met name diegenen hunner die in het bijzonder de contacten met de betreffende kamercentrales onderhouden. De tournee bleek tot dusver een groot succes, en zal in 1972 worden voortgezet.

b. Winterprogram afdelingen.

Het hoofdbestuur achtte het wenselijk de afdelingen stof te verstrekken voor hun winterprogramma's, en wel in de vorm van vragenlijsten, die in "Vrijheid en Democratie" werden gepubliceerd. Het stelde ter voorbereiding hiervan een kleine commissie ad hoc in, waarin leden van het hoofdbestuur en van de Tweede Kamerfractie zitting namen. Onder voorzitterschap van de ondervoorzitter der partij, de heer Talsma, kwam deze commissie op 9 september bijeen; de vragenlijsten werden in "Vrijheid en Democratie" van 1 oktober gepubliceerd en hebben betrekking op het milieubeheer, de volksgezondheid, de zelfstandigen, verkeer en vervoer, databanken en privacy, en de democratisering van het bedrijfsleven. De antwoorden dienen voor 1 februari 1972 aan de besturen der kamercentrales te worden gezonden en via hen ter kennis van het hoofdbestuur te worden gebracht.

c. Regionale kadercursussen.

Ter voorbereiding van deze cursussen benoemde het hoofdbestuur op 6 augustus een kleine commissie ad hoc uit zijn midden onder voorzitterschap van het lid van het dagelijks bestuur, de heer F. Lauxsternann. Op 6 september kwam deze commissie, die tevoren reeds een werkprogram had opgesteld, bijeen met de voorzitters der kamercentrales, bij wie de organisatie in hun regio kwam te berusten.

Voor deze cursussen werden de volgende combinaties van kamercentrales gevormd: Groningen, Leeuwarden en Assen; Zwolle en Gelderland; Utrecht, Haarlem en Den Helder; Leiden en Dordrecht; Tilburg en Middelburg; 's-Hertogenbosch en Maastricht; Amsterdam, Rotterdam en Den Haag.

De cursussen waren bedoeld voor afdelingsbesturen, met name voor voorzitters en secretarissen, voor gemeenteraadsleden - vooral nieuw gekozenen - en voor actieve leden.

Per avond werden de volgende onderwerpen behandeld:

a. Het liberalisme.

Filosofie, ontstaan, verbreiding en ontwikkeling; het liberalisme versus socialisme; het liberalisme in Europa.

Inleider: dr. E. Nordichne.

b. Organisatie van de V.V.D.

Inleider: mr. H. P. Talsma.

Oude en nieuwe staatkundige structuren.

Gemeente, provincie, Staten-Generaal, gewesten, de in deze lichamen gebruikelijke procedures etc.

Inleidster: mejuffrouw mr.A.Kappeyne van de Coppello.

c. Presentatie van de partij naar buiten.

Communicatie, spreek- en debattochnieken, rollenspel.

Inleider: H.L.Zuidema.

d. Informatie over andere politieke partijen.

Het uitnodigen van de inleiders, bij voorkeur Kamerleden uit de P.v.d.N., een confessionele partij en D'66 werd in overleg met de cursuscommissie aan de kamercentrales overgelaten.

Benoeming van de discussieleider had in overleg met de cursuscommissie plaats.

Reeds in het verslagjaar bleek dat deze cursussen, die in de eerste maanden van 1972 zullen worden voortgezet, aan hun opzet volledig voldeden.

d. Kadercursussen kamercentrales.

Zoals gebruikelijk hielden ook dit jaar verschillende kamercentrales wederom eigen kadercursussen.

e. Congres persvrijheid afdeling Amsterdam.

Op 13 november organiseerde de afdeling Amsterdam een congres over de vrije meningsuiting en de wijze waarop zij het beste kan worden gewaarborgd en gehandhaafd. Inleiders waren mr.N.J.P.Giltay Veth, dr.K.van Dijk en mr.A.Stempels.

Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D.

Op 16 en 17 oktober hielden de Vrouwen in de V.V.D. hun jaarlijkse congres in het conferentieoord De Pietersberg te Oosterbeek.

Van de overige activiteiten van deze organisatie noemen wij de provinciale en regionale bijeenkomsten die in verschillende delen van het land werden gehouden.

Liberale Internationale.

Begin mei en begin december werden vergaderingen van de Executive gehouden, resp. in Luxemburg en Brussel. Beide vergaderingen werden bijgewoond door een delegatie uit de Groep Nederland van de Liberale Internationale, evenals het van 23 t/m 26 september te Zürich gehouden jaarlijks congres, dat tot thema had "Democratie en Pressiegroepen".

Vereniging van Staten- en Raadsleden.

De jaarvergadering werd gehouden op 29 oktober in "De Blijde Werelt" te Lunteren. In de samenstelling van het bestuur kwam geen wijziging. In aansluiting op de jaarvergadering werd vrijdagavond 29 en zaterdag 30 oktober een congres gehouden, eveneens te Lunteren. Inleiders waren de heren mr.E.H.Toxopeus, Commissaris der Koningin in de provincie Groningen, en mr.W.J.Geertsena, minister van Binnenlandse Zaken. Voorts vond een discussie over fluoridering van het drinkwater plaats, ingeleid door dr.B.Hofman te Driebergen als voorstander en mr.N.J.C.M.Kappeyne van de Coppello te Loenen a/d Vecht als tegenstander van fluoridering.

In verband met ziekte van de voorzitter der Vereniging, de heer D.W.Dettmeijer, werden jaarvergadering en congres gepresideerd door de vice-voorzitster, mevrouw H.J.Schlenper-van Gijn.

Op 9 oktober hield de commissie ad hoc der Vereniging ter bestudering van het ontwerp-wet op de Gewesten een besloten hoorzitting in Amersfoort. Bij ontstentenis van de heer Dettmeijer werd deze

hoorzitting voorgezeten door de heer drs. J. A. F. Roelen, burgemeester van Arnhem.

Op 12 oktober overleed na een kortstondige ziekte op 83-jarige leeftijd de heer K. H. Brandt, oud-burgemeester van Moordrecht, directeur van het Bureau voor Gemeentepolitiek en redacteur van het maandblad der Vereniging "Provincie en Gemeente". Zijn heengaan betekende voor de Vereniging een groot verlies. Ondanks zijn zeer hoge leeftijd was de heer Brandt zowel fysiek als psychisch in het bezit van al zijn krachten, en tot enkele weken voor zijn overlijden was hij nog steeds de vraagbaak voor vele leden der Vereniging. De heer H. G. van Zwijndregt, die tezamen met de heer Brandt "Provincie en Gemeente" redigeerde en hem ook bij zijn andere werkzaamheden terzijde stond, kon hem niet volledig vervangen, mede in verband met het feit dat hij nog andere verplichtingen heeft. Het bestuur der Vereniging vond de heer J. Hasper, oud-gemeentesecretaris van Rotterdam, bereid tijdelijk in de ontstane lacune te voorzien.

mr. F. Korthals Altes,
algemeen secretaris.

mr. M. M. F. van Everdingen,
secretaresse.

In het afgelopen verkiezingsjaar heeft de partij, evenals andere jaren, slechts kunnen functioneren op de hierboven weergegeven wijze dank zij de grote toewijding en inspanning van de functionarissen van het algemeen secretariaat. Het overlijden van de heer L. van Vlaardingen, de organisator/propagandist op wiens schouders juist in verkiezingsjaren een zware en verantwoordelijke taak placht te rusten, betekende dat de overige functionarissen in de verkiezings-tijd een zware extra prestatie leverden. De leiding van de verkiezingscampagne lag in handen van de partijvoorzitter, die in de uitvoering voornamelijk werd bijgestaan door mevrouw M. C. van der Loo-Visser en de op 1 april in dienst getreden adjunct-secretaresse, mejuffrouw H. S. Warsen. De partij is hen en de secretaresse van de partij grote dank verschuldigd.

mr. F. Korthals Altes,
algemeen secretaris.